Postat 08. 10. 2026

Ålands landskapsregering

Dokumentnamn
YTTRANDE

Brevnr
79 S2

Ärendenr
ÅLR 2026/6073

Datum
8.10.2026

Hänvisning
Er begäran om yttrande 30.9.2026
avseende RP 182/2026 rd

Grundlagsutskottet
FI-00102 RIKSDAGEN

Kontaktperson
Tove Nylund, telefon +358 (0)18 25000 (växel)
tove.nylund@regeringen.ax

pev@riksdagen.fi

Ärende

Sakkunnigyttrande till grundlagsutskottet avseende regeringens proposition till riksdagen med förslag till barnskyddslag och till lagar som har samband med den

Ålands landskapsregering erhöll 30.9.2026 en begäran om sakkunnigyttrande från riksdagens grundlagsutskott vad gäller det mycket omfattande förslaget till ny barnskyddslag och till lagar som har samband med den (RP 182/2026). Yttrandet ska vara inlämnat senast 8.10.2026 kl. 12.00. Social- och hälsovårdsministeriet har inte, trots tidigare utlåtanden från grundlagsutskottet i samband med välfärdsreformen, involverat eller ens fört en dialog med landskapsregeringen under lagberedningen. Då landskapsregeringen inte tidigare haft möjlighet eller i enlighet med 28 §, 33 § 36 § och 38 § självstyrelselagen för Åland (FFS 1144/1991) beretts tillfälle att på svenska granska lagförslaget inklusive motiveringstexter i sin helhet finns inte möjligheter att under denna begränsade tid göra en fullständig analys av lagförslaget och kopplade lagförslag i sin helhet på den nivå som krävs. I detta sakkunnigyttrande lyfts därför endast huvuddragen av de problembilder landskapsregeringen noterat vad gäller lagförslagets förenlighet med självstyrelselagen och Finlands grundlag (FFS 731/1999). Likt riksdagens grundlagsutskott upprepade gånger redan också konstaterat krävs, för att få ett fungerade system inom socialvården samt hälso- och sjukvården efter välfärdsreformen 1.1.2023, en ändring av gällande självstyrelselag (se t.ex. GrUU 72/2022 rd).

Behörighet

Enligt 18 § 13 punkten i självstyrelselagen har landskapet Åland lagstiftningsbehörighet beträffande socialvård, vilket inkluderar lagstiftningsbehörigheten rörande yrkesutbildade personer inom socialvården. Åland har även lagstiftningsbehörighet beträffande landskapsregeringen och under denna lydande myndigheter och inrättningar, landskapets tjänstemän, tjänstekollektivavtal för landskapets anställda och disciplinär bestraffning av landskapets tjänstemän enligt 18 § 3 punkten och beträffande kommunernas förvaltning, kommunernas tjänsteinnehavare, tjänstekollektivavtal för kommunernas anställda och

disciplinär bestraffning av kommunernas tjänsteinnehavare enligt 18 § 4 punkten i självstyrelselagen. Bestämmelserna om statsmyndigheternas organisation och verksamhet, förmynderskap, familjeförhållanden, barns rättsliga ställning, rättskipning och administrativa ingrepp i den personliga friheten är enligt 27 § 6, 7, 23 och 24 punkten i självstyrelselagen rikets lagstiftningsbehörighet. Bestämmelserna inom rättsområden som ligger under rikets lagstiftningsbehörighet blir direkt tillämpliga på Åland och därmed ansvarar riket för att föreslagen lagstiftning inom rikets lagstiftningsbehörighet kan tillämpas på Åland samt att det enligt lag finns behöriga myndigheter på Åland som kan utföra uppgifterna.

Språkbestämmelser och avsaknad av sekretessbrytande bestämmelser

Enligt 36 § i självstyrelselagen är ämbetsspråket vid landskapsregeringen, kommunerna på Åland och statsförvaltningen på Åland svenska. Riksmyndigheterna har även en skyldighet enligt 38 § självstyrelselagen att se till att alla handlingar som ges till landskapsmyndigheterna är på svenska. Enligt 42 § 2 mom. självstyrelselagen ska staten också anordna utbildning på svenska för sina anställda på Åland. Trots att förslaget till ny barnskyddslag med tillhörande lagstiftning innefattar omfattande krav på användning av nya informationssystem samt krav och rätt för myndigheter inom barnskyddet att både ge och inhämta känsliga personuppgifter gällande barn inom barnskyddet så saknas uppgifter i propositionen om dessa informationssystem fungerar på svenska samt så saknas i lagförslagen sekretessbrytande bestämmelser som möjliggör en informationsdelning mellan myndigheter och andra tjänsteleverantörer i riket med myndigheterna på Åland. I propositionen saknas till och med en konsekvensbedömning kring hur dessa krav vad gäller användningen av nya informationssystem för delning av uppgifter rörande barn inom barnskyddet ens går att tillämpa på Åland. Systemet "Sosmeta" och "Kantasystemet" som är obligatoriskt att använda i riket används inte i nuläget på Åland. Enligt landskapslag (2025:84) om tillämpning på Åland av lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården 23 § 3mom. ska tjänstetillhandahållare inom den offentliga socialvården på Åland ansluta sig som användare av Kanta senast den 1 oktober 2029. Socialvårdsmyndigheterna på Åland är med andra ord inte anslutna till dessa informationssystem nu.

Enligt 7 § och 10 § 1 mom. Finlands grundlag har alla rätt till personlig frihet och integritet samt varje persons rätt till privatliv är tryggad. Närmare bestämmelser om skydd för personuppgifter ska även utfärdas genom lag. Då förslaget till ny barnskyddslag med tillhörande lagstiftning helt saknar sekretessbrytande bestämmelser finns inte några som helst möjligheter eller skyldigheter för myndigheter och tjänsteleverantörer inom barnskyddet i riket att ge eller begära känsliga personuppgifter gällande barn inom barnskyddet av KST, ÅMHM, kommunerna på Åland eller landskapsregeringen. Bara den omständigheten gör att den nya barnskyddslagen med tillhörande lagstiftning inte kan antas då arbetet inom barnskyddet på Åland omöjliggörs då myndigheterna inte har en

lagstadgad rätt att dela känsliga personuppgifter med varandra och då de informationssystem som blir obligatoriska att använda inte finns på Åland.

Organiseringen av socialvården på Åland

Socialvården på Åland är sedan 1.1.2021 organiserad i en samordnad socialtjänst, Kommunernas socialtjänst k.f. i enlighet med landskapslag (2016:2) om en kommunalt samordnad socialtjänst. De 16 primärkommunerna ansvarar fortsättningsvis för äldreomsorgen och hemvårdsstödet. Socialvården på Åland är således inte organiserad i ett välfärdsområde så som i riket där välfärdsområden infördes fr o m 1.1.2023 genom bland annat lag (FFS 611/2021) om välfärdsområden samt lag (FFS 612/2021) om ordnande av social- och hälsovård. Trots riksdagens grundlagsutskotts upprepade utlåtanden efter välfärdsreformen har ännu inte självstyrelselagen för Åland ändrats på ett sådant sätt att det finns behöriga myndigheter på Åland som enligt lag kan utföra uppgifter inom socialvården samt hälso- och sjukvården som faller inom rikets lagstiftningsbehörighet.

Barnskyddslagen

Den nuvarande barnskyddslagen (FFS 417/2007) tillämpas genom landskapslagen (2008:97) om tillämpning i landskapet Åland av barnskyddslagen på Åland inom de rättsområden som faller inom åländsk lagstiftningsbehörighet. I enlighet med 1 § 2 mom. sagda lag ska barnskyddslagen tillämpas i samma lydelse som vid varje enskild tidpunkt är gällande i riket om inte annat följer av landskapslagen. Upphävs rikets barnskyddslag, ska lagen på Åland tillämpas i sin sista lydelse inom de rättsområden som hör till åländsk lagstiftningsbehörighet. Då administrativa ingrepp i den personliga friheten enligt 27 § 24 punkten självstyrelselagen faller inom rikets lagstiftningsbehörighet medför det på Åland att om riket enligt förslaget upphäver den nuvarande barnskyddslagen (FFS 417/2007) finns inte längre någon lagstiftning rörande placering av barn utom hemmet som går att tillämpa på Åland.

I samband med välfärdsreformen i riket infördes 1.1.2023 bestämmelsen *"93 a § Tillämpning av lagen i landskapet Åland"* i gällande barnskyddslag. Denna motsvaras till viss del av 4 § i förslaget till ny barnskyddslag. Kontexten för den föreslagna 4 § är dock inte den samma som 93 a § i gällande barnskyddslag. Bestämmelsen infördes ensidigt av riket utgående från Ålandsdelegationens utlåtande Nr 18/21 där tolkningen gjordes att uppgifter som ålegat kommunerna i riket och på Åland fortsättningsvis kan hanteras av kommunerna på Åland efter välfärdsområdenas införande. Det föreliggande förslaget är en helt ny barnskyddslag där landskapsregeringen inte beretts möjlighet att analysera om förslaget innehåller nya eller ändrade uppgifter för kommunerna. Den föreslagna 4 § är mycket allmänt formulerad, vilket innebär att nya uppgifter kan komma att påföras de åländska kommunerna utan att rikskommunerna tidigare haft hand om sådana uppgifter och utan att Åland haft möjlighet att ta ställning till dessa. Landskapsregeringen vill även framhålla att en landskapsmyndighet inte inom ett rättsområde som utgör rikets

lagstiftningsbehörighet kan påföras förvaltningsuppgifter annat än direkt med stöd av självstyrelselagen eller en överenskommelseförordning som ingås enligt 32 § självstyrelselagen. Enligt 18 § 4 och 13 punkten självstyrelselagen för Åland hör även kommunernas förvaltning och kommunernas tjänsteinnehavare samt yrkesutbildade personer inom socialvården till åländsk lagstiftningsbehörighet. Detta medför att förslaget till 4 § 2 mom. i nya barnskyddslagen vad gäller att för de angelägenheter som föreskrivs om tjänsteinnehavare och andra behöriga personer i tjänsteförhållande som beslutar om barnskyddsåtgärder så ska tillämpas på motsvarande personer i tjänsteförhållande i kommunerna i landskapet Åland, är en direkt behörighetsöverskridande bestämmelse som strider mot självstyrelselagen.

Hela förslaget till ny barnskyddslag med tillhörande lagstiftning är uppbyggt kring skyldigheter för välfärdsområden att ordna barnskyddstjänster och det är även välfärdsområdena som utgående från 19 § 3 mom. Finlands grundlag ska tillförsäkra var och en tillräckliga socialvårdstjänster samt stödja familjerna och andra som svarar för omsorgen om barn så att de har möjligheter att trygga barnens välfärd och individuella uppväxt. På Åland finns inte några välfärdsområden och det finns inte någon i lag utpekad myndighet som ska sköta de uppgifter inom barnskyddet som faller inom rikets lagstiftningsbehörighet. Detta medför att ifall förslaget till ny barnskyddslag med tillhörande lagstiftning antas finns ingen behörig myndighet på Åland som har rätt att fatta beslut eller utföra uppgifter rörande administrativa ingrepp i den personliga friheten som enligt 27 § 24 punkten självstyrelselagen faller inom rikets lagstiftningsbehörighet. Enligt t.ex. 24 § i förslaget till ny barnskyddslag krävs, som exempel, att i ärenden som gäller brådskande placeringar och upphörande av brådskande placeringar inom barnskyddet ska beslutanderätten utövas av en socialarbetare i tjänsteförhållande som förordnats av välfärdsområdet. Då det inte finns en enda socialarbetare på Åland som står i ett tjänsteförhållande till ett välfärdsområde finns det ingen på Åland som har rätt att besluta om brådskande placeringar inom barnskyddet. Att så är fallet bekräftas av Högsta domstolens beslut 2026:22 av 16.3.2026 där domstolen fastlår att administrativa ingrepp i den personliga friheten enligt 27 § 24 punkten självstyrelselagen faller inom rikets lagstiftningsbehörighet och därmed förvaltningsbehörighet, varvid alla beslut och vårdåtgärder kopplade till detta också faller inom rikets behörighet.

Enligt 70 § och 71 § i förslaget till ny barnskyddslag ska Statens ämbetsverk på Åland ansvara för övervakningen av placeringar utom hemmet och placeringsplatser samt övrig övervakning inom de områden av barnskyddet som faller inom rikets lagstiftningsbehörighet. Även om riket inom sin lagstiftningsbehörighet har full rätt utgående från 27 § 3 punkten självstyrelselagen att organisera samt bestämma statsmyndigheternas verksamhet och uppgifter vill landskapsregeringen lyfta fram att Statens ämbetsverk på Åland varken har resurser eller kunskap inom barnskydd. Att riket inte i lag kräver att de personer som ska sköta tillsynen av brådskande placeringar och upphörande av brådskande placeringar av barn åtminstone ska ha samma

behörighetskrav som de socialarbetare som fattar besluten leder till en högst beklaglig situation med tanke på de åländska barnens rättssäkerhet.

Sammanfattning

Riksdagens grundlagsutskott fäste i sitt utlåtande 18/2022 rd statsrådets allvarliga uppmärksamhet vid att lagstiftningen om Åland ska beredas på behörigt sätt. Utskottet betonade vikten av att bestämmelserna om Åland bereds tillsammans med landskapet, att tolkningsfrågor i mån av möjlighet avgörs redan under lagberedningen och att det förs en diskussion i rätt tid mellan riket och landskapet om de administrativa och ekonomiska konsekvenserna av ändringarna. Utskottet ansåg dessutom att det inte är ändamålsenligt att lagtekniska frågor som gäller Åland tas upp först när lagförslagen behandlas i riksdagen. Landskapsregeringen konstaterar att då statsrådet genom social- och hälsovårdsministeriet inte involverat eller ens fört en dialog med landskapsregeringen under lagberedningen samt då förslaget till ny barnskyddslag och till lagar som har samband med den (RP 182/2026) helt saknar konsekvensbedömningar vad gäller förslagets administrativa och ekonomiska konsekvenser på Åland uppfylls inte de krav grundlagsutskottet ställt och övriga krav som följer av god lagberedningssed. Eftersom landskapsregeringen ser mycket allvarligt på detta upprepade bristfälliga förfarande rörande lagberedningen skickas detta sakkunnigutlåtande även till Justitiekanslersämbetet för vidare åtgärder speciellt då riksdagens grundlagsutskott även i upprepade utlåtanden så som 72/2022 rd konstaterat att för att få ett fungerade system inom socialvården samt hälso- och sjukvården efter välfärdsreformen som verkställdes redan 1.1.2023 krävs en ändring av gällande självstyrelselag.

Förslaget till ny barnskyddslag med tillhörande lagstiftning saknar även sekretessbrytande bestämmelser som ger möjligheter eller skyldigheter för myndigheter och tjänsteleverantörer inom barnskyddet i riket att ge eller begära känsliga personuppgifter gällande barn inom barnskyddet av KST, ÅMHM, kommunerna på Åland eller landskapsregeringen. Detta medför att de krav som följer av 7 § och 10 § 1 mom. Finlands grundlag rörande allas och i detta fall ålänningars rätt till personlig frihet och integritet samt varje persons rätt till privatliv inte uppfylls då närmare bestämmelser om skydd för personuppgifter och sekretessbrytande bestämmelser inte finns i lag. Avsaknaden av sekretessbrytande bestämmelser i lag medför att arbetet inom barnskyddet på Åland omöjliggörs då myndigheterna inte har en lagstadgad rätt att dela känsliga personuppgifter med varandra samt då de informationssystem som enligt lagförslagen blir obligatoriska att använda för delningen av uppgifterna inte ens används av myndigheterna på Åland.

Då förslaget till ny barnskyddslag med tillhörande lagstiftning inte heller i lag pekar ut en behörig myndighet på Åland som har rätt att utföra barnskyddsuppgifter inom rikets lagstiftningsbehörighet uppfylls inte heller de krav som följer av rättsstatsprincipen i 2 § 3 mom. Finlands grundlag eller rätten till social trygghet och barns rätt till välfärd som följer

av 19 § 3 mom. Finlands grundlag. På Åland finns inte välfärdsområden och inget välfärdsområde har heller enligt lag Åland som verksamhetsområde. Detta medför att ifall förslaget till ny barnskyddslag med tillhörande lagstiftning antas finns ingen behörig myndighet på Åland som har rätt att fatta beslut eller utföra uppgifter rörande administrativa ingrepp i den personliga friheten som enligt 27 § 24 punkten självstyrelselagen faller inom rikets lagstiftningsbehörighet. Enligt t.ex. 24 § i förslaget till ny barnskyddslag krävs att i ärenden som gäller brådskande placeringar och upphörande av brådskande placeringar inom barnskyddet ska beslutanderätten utövas av en socialarbetare i tjänsteförhållande som förordnats av välfärdsområdet.

Avslutningsvis kan igen konstateras att innan gällande självstyrelselag ändras finns inte några som helst möjligheter att anta förslaget till ny barnskyddslag med tillhörande lagstiftning, då förslaget inte i lag utpekar eller möjliggör för en myndighet på Åland eller i riket att utföra de barnskyddsuppgifter som faller inom rikets lagstiftningsbehörighet. Det är riket som inom sin lagstiftningsbehörighet som ansvarar för att de krav vad gäller rättsstatsprincipen, rätten till personlig frihet och integritet, rätten till privatliv samt rätten till social trygghet som följer av Finlands grundlag på ett likvärdigt sätt också omfattar utsatta barn på Åland.

Lantråd Katrin Sjögren

Minister Arsim Zekaj

FÖR KÄNNEDOM Ålands lagtings självstyrelsepolitiska nämnd, sjpn@lagtinget.ax
Justitiekanslersämbetet, registratorskontoret.jka@gov.fi
Landshövding Marine Holm-Johansson, marine.holm-johansson@ambetsverket.fi
Riksdagsledamot Mats Löfström, mats.lofstrom@riksdagen.fi
Lagstiftningsråd Janina Groop-Bondestam, janina.groop-bondestam@gov.fi
Avdelningschef Antti Leinonen, antti.leinonen@gov.fi
Avdelningschef Veli-Mikko Niemi, veli-mikko.niemi@gov.fi
Minister Anna-Kaisa Ikonen, anna-kaisa.ikonen@gov.fi
Statssekreterare Kristiina Kokko, kristiina.kokko@gov.fi
Diskrimineringsombudsmannen, yvv@oikeus.fi